

Braun Tibor—Bujdosó Ernő—Ruff Imre: A tudomány mint a mérés tárgya

A tudományos tevékenység mérésére irányuló vizsgálatok az elmúlt két évtizedben terjedtek el világszerte. Gyors terjedésüket az segítette elő, hogy 1963-ban megjelent *D. de Solla Price* Kis tudomány — nagy tudomány című alapvető műve, amelynek megjelenésétől számítják a tudánymetria megszületését. Az Institute for Scientific Information nevű philadelphiai információs intézet kiadásában 1964-től megjelenő hivatkozási index, a *Science Citation Index* (SCI) sorozatai jó nyersanyagot szolgáltatnak a tudományok mennyiségi vizsgálatához is.

A tudánymetria feladata az, hogy matematikai módszerekkel feltárja a tudományos tevékenység, a kutatás törvényszerűségeit, sajátosságait, a mennyiségi mutatókkal való jellemzés, mérés feltételeit, lehetőségeit. A tudánymetria kutatások eredményei fontos szerephez juthatnak a kutatásirányításban, a tudányszervezésben, a tudánypolitikai döntések meghozatalában.

Hazánkban a 70-es évek közepétől jelennek meg rendszeresebben a folyóiratokban, elsősorban a *Magyar Tudomány* hasábjain tudánymetria tanulmányok. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára előfizetője a Science Citation Index mágnesszalagos változatának, amelynek alapján gépi témafigyelő és egyéb szolgáltatásokat nyújt. Ez is magyarázza, hogy a tudánymetria kutatások legfontosabb hazai alkotóműhelye itt alakult ki.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára által indított *Informatika és tudományelemzés* elnevezésű új sorozat első tagjaként megjelent *A tudomány mint a mérés tárgya* című kötetben az elmúlt öt-hat esztendő hazai tudánymetria kutatásai összegeződnek. A kötetben közzétett tanulmányok egy része már korábban megjelent valamelyik hazai folyóiratunkban (*Magyar Tudomány*, *Fizikai Szemle*, *Tudományos és Műszaki Tájékoztató*), a cikkek többségét azonban külföldi szaklapokban publikálták, vagy éppen most várható megjelentetésük, így az érdeklődők számára e kötet révén válnak szélesebb körben hozzáférhetővé.

A kötet hat fejezetre tagolódik. Inditásképpen a tudánymetria kialakulását, tárgyát, eddigi eredményeit ismertető írásokat olvashatunk. A tanulmánygyűjtemény legnagyobb és legtöbb írást magában foglaló fejezete a szerzőknek az egyes hazai természettudományi területeken (fizika, elektrokémia, analitikai kémia, koordinációs kémia stb.) végzett tudánymetria kutatásairól szóló tanulmányait tartalmazza. Ezekből a publikációkból egyebek között azt is meg tudhatjuk, hogy Magyarország milyen helyet foglal el a szóban forgó tudományágak világrangsorában. Kiderül továbbá, hogy a hazai szerzőkre történő hivatkozások gyakorisága lényegesen alacsonyabb a külföldi átlagnál; ennek oka elsősorban abban rejlik, hogy a hazai szerzők jelentékeny hányada a kevésbé olvasott magyar kiadású folyóiratokban publikál.

A harmadik fejezetben a tudományos folyóiratok vizsgálatának szentelt értékezők találhatók. Ezek a dolgozatok foglalkoznak az átfutási idővel, a folyóiratok „tekintélyével”, az információk szóródásával, a cikktermés növekedésével, a hazai szerzők publikálási szokásaival. A tanulmánykötet további írásai a hazai természettudományos kutatóintézetek publikációs tevékenységének tudánymetria elemzéséről, a hivatkozáselemzésekben alkalmazott rangsorolás módszertani kérdéseiről, a nemzetközi tudományos folyóiratok szerkesztőbizottságainak összetételéről tájékoztatnak.

A számadatokban, diagramokban gazdag tanulmányok a hazai tudánymetria kutatás értékes alkotásai. Vizsgálati eredményeik számos fontos tanulsággal, adalékkal szolgálnak tudományos kutatásunk helyzetéről, publikációs szokásainkról. Am legalább ilyen fontos, hogy a köztől értekezők révén megismerkedhetünk a tudánymetria kutatások módszertanával is, és ez bizonyára ösztönzően hat majd a további ilyen irányú vizsgálódásokra. A kötetet 227 tételes bibliográfia zárja. (*Az MTA Könyvtára, 1981. 298 l. 66 Ft. /Informatika és tudományelemzés 1./*)

S z a b ó S á n d o r